

ÖSTERBOTTNISKA LABBAR

Bland skärgårdens måsfåglar skiljer sig labben ur mängden på grund av sitt levnadssätt som kleptoparasit och sin därmed sammanhängande mästerliga flygförmåga. Och givetvis genom sin övervägande mörkbruna färg — de flesta labbar längs den svensköstebottniska kusten består av helbruna fåglar eller "brokiga" fåglar färgade någonstans mellan den mörka och den ljusa varianten.

Labben är en anmärkningsvärd måsfågel genom sitt levnadssätt och sin vanligtvis mörkbruna färg. Närmare sextio par häckar inom OA:s område enligt sommaren 1985 års inventering. — Foto: Johan Ulfvens.

Den fiskmåsstora labben är långvingad med målmedveten och samtidigt lätt flykt. Den tärna eller mås, som den anfallande labben har utsett till offer, har i praktiken inga möjligheter att undkomma utan blir efter en kortare eller längre luftduell tvungen att släppa fisken ur näppen eller spy upp halvmålt föda. De här ofrivilliga gåvorna fångar labben sedan upp

i luften för egen räkning eller för sina ungar.

Tobisgrisslor och tordmular brukar ofta ge upp utan den halsbrytande luftduellen. De släpper helt sonika fisken, när de ser labben komma, och dyker ofta ner i vattnet. Labben är inte ofarlig för fullvuxna fåglar, så de klumpiga grisslorna och tordmularna tar det säkra före det osäkra! Det finns ögonvittnen på att labbar avlivat både silvertärna, rödbena och ros-karl i våra skärgårdar genom att först tvinga ner dem i vattnet och där döda dem och äta upp dem helt eller delvis.

Labbens iögonfallande levnadssätt har tidigare fått många skäribo att gripa efter bössan eller hemsöka häckningsskären för att söndra äggen eller slå ihjäl ungarna. Nu har den här hetlevrade inställningen svalnat avsevärt och det har berett labben större möjligheter till häckningsro och häckningsframgång. Det här märks i en sakta men stadigt ökande labbstam i våra skärgårdar. Av grundläggande betydelse för labbens existens och expansion är naturligt nog vitfågel- och alkfågelkolonierna.

Inventering sommaren 1985

Under den sistlidna sommaren kunde jag inventera stora delar av OA:s område med tanke på häckande labbpar. Den här inventeringen får ses som ett första kartläggningsförsök av labbskär och labbpar och kunde följas upp av noggrannare inventeringar med tanke på färgvariationerna i labbarnas fjäderdräkt, antalet flygga ungar, nya par osv.

Värdefulla labbuppgifter inom området Norrskär-Sideby har jag erhållit av Canne Lundberg och Johan Ulfvens. För labbuppgifter norr om detta område har jag Roger Blomqvist och Anders Isaksson att tacka, liksom för belysande diskussioner med Torsten Stjernberg. Sist men inte minst har många skäribo bidragit med tips och berättelser. Och Svensk-Österbott-niska Samfundet med ett stipendium för inventeringen. Tack till alla!

Från Norrskär söderut

För att undvika en långrandig namnlista på kobbar och skär har jag valt att redovisa labbparen enligt större och mindre skärgårdar. Utpräglad ut-skärsfågel som labben är, kommer vi att finna de flesta paren i den yttre skärgården, men visst finns det häckande par även i mellanskärgården.

Norrskär

I Norrskärs havsdominerade skärgård har labben goda förutsättningar för att trivas och föröka sig. De två stora öarna tillsammans med de sex mindre är fågelrika, lätt överblickade för labben och lätt avjagade med tanke på inflygande sjöfåglar med mat i näbben och krävan. Seppo Vuolanto uppger i ett P.M. från 1973, att mellan ett och tre par labbar häckade åren 1966-1970 i Norrskärs skärgård.

Inventeringen sommaren 1985 avslöjade fem häckande labbpar på

Norrskär, varje par skilt för sig på eget skär vilket är typiskt för labben i våra trakter. Av de fem paren hade tre par säkert ungar, medan det fjärde paret antagligen hade ungar och det femte hade misslyckats med sin häckning på grund av äggrövande trutar eller någonting annat.

Rönnskär

Inom Rönnskärs vidsträckta och fågelrika skärgård finns det dubbelt fler labbar än på Norrskär. Tio säkra par är ett gott bevis på Rönnskärs fågel- liv och relativa ostördhet än så länge. Liksom inom de andra skärgårdarna har Rönnskärs labbpar valt att förlägga boet i kråkris eller så ganska öppet på marken eller på någon klippknall på skären med nära tillgång till gräs, hallon och andra skyddande växter för ungarna.

Minst sex av de här tio labbparen hade ungar, medan de andra fyra pa- ren visade tydliga tecken på ungar trots att inge sådana upptäcktes under inventeringen.

Bergö

Söderom Rönnskärs skärgård börjar Bergö skärgård eller skall vi säga skärgårdar, eftersom den här skärgården lätt kan indelas i flera olika delar. I det här sammanhanget får Bergö skärgård stå som en svåröverblickad och ställvis nog så svårnavigerad skärgårdshelhet. Ätminstone för den ovane med en båt som inte tål stenar och knepig skärgårdsterräng i största allmänhet.

Men för labbar och labbinventerare är den här skärgården intressant och full av möjligheter. Visst har potentiellt goda labbskär bebyggts med sommarstugor eller fiskarhus, men trots det finns det ganska gott om labbskär. Och till och med enstaka labbpar som häckar på de stugbe- byggda skären.

Liksom i Rönnskärs skärgård finns det tio labbpar i Bergö skärgård, dock betydligt mer utspridda än i den förstnämnda skärgården. I Bergö skärgård hittade jag det enda beviset på aktiv förföljelse från människans sida i form av en ihjältrampad unge. Den andra ungen i den kullen hade klarat sig undan upptäckt tack vare ungarnas aggressivitet sinsemellan, som får dem att söka sig bort från varandra. Ofta hittar men endast en unge, trots att de sedan är två, när de är flygfärdiga och visar sig i luften. Som ett exempel på långt avstånd mellan ungarna 1985, kan nämnas två stora ungar, som låg hela femton meter från varandra.

Molpe

I Molpes koncentrerade och vackra utskärgård har hittills fem labbpar sla- git sig ner. Här liksom i Bergö skärgård finns det exempel på labbar, som klarat av stugbebyggelse och fortsatt att häcka på sitt skär, trots att ett fis- karhus har byggts på skäret. Johan Ulfvens bild på den ruvande labben är tagen just på detta skär i Molpe skärgård, så det finns enstaka par som

klarar av människans framfart.

Men ser vi till labbens krav över lag, så har den svårt att anpassa sig till stugor och annan konstant och närgången uppvaktning från människans sida. En outbyggd utskärgård är för labben liksom för många andra skärgårdsfåglar en grundförutsättning för en fortsatt existens.

Fri utsikt över vattenvidderna och de hemflygande och fiskbärande skärgårdsfåg-larna gör en kobbe eller en holme till ett attraktivt häcknings-skär för labben. På skäret eller intilliggande skär bör vitfåg-larna och alkfåg-larna vara talrika. — Fo-to: Hans Hästbacka.

Korsnäs

När vi lämnar Molpe skärgård, får vi och labbarna nöja oss med en betydligt tunnare utskärgård. Här finns också endast två par labbar och snävt om utrymme för fler, om inte kommande labbar söker sig inomskärs i framtiden. Men det kan tänkas att de fria ytorna och vattenvidderna inomskärs är för små för att tillfredsställa labbens krav.

Norrnäs

Steg till följande labbpar söderöver blir långt. Vi får söka oss ända ner till Norrnäs skärgård, där ett labbpar häckar sedan 1983. Detta labbpar är det första alltsedan 1961 och illustrerar på sitt sätt labbens expansion under senare år.

Norrnäs-paret har etablerat sig på en liten sandgrynna helt nära det bästa vitfågelskäret. På typiskt labbmaner: antingen häckar labbparet ganska

centralt på ett av de bästa fågelskären, där de får husera fritt inom en vid radie runt boet, åtminstone mätt med fågelmått på ett rikt befolkat fågelskår. Eller så slår sig labbparet ner på en fågelfattig grynna intill något fågelskår — det viktiga är att labbarna har god översikt över den omkringliggande skärgården och de inflygande fåglarna.

Näpnäs

I Näpnäs skärgård finns tre par labbar tack vare en både fågelrik och landrik ytterskärgård. Här kan labbarna välja mellan otaliga gråtrutar, fiskmåsar, skrattmåsar, silvertärnor och tobisgrisslor, som flyger i skytteltrafik med mat till sina ungar. Trutarna antastas mera sällan men de övriga fåglarna får se upp med de vindsnabba labbarna, när de är på jakt efter föda åt ungarna.

Kristinestad

I Kristinestads skärgårdar kan vi anteckna fyra par labbar. Trots att skärgården är långsträckt i nord-sydlig riktning i Kristinestads kommun, så är den tunn i öst-västlig riktning och lämpar sig således dåligt för ett större antal labbar. Här kunde man dock vänta sig något fler par, men en alltför livlig utfärdsverksamhet under midsommartid och semestertid från skärgårdshungliga människors sida gör tillvaron för orolig och stressig för labbar i stora delar av den här skärgården.

Kanske sextio par

Inom området Norrskär-Kristinestad fanns det alltsomallt fyrtio par labbar sommaren 1985. Räknar vi med labbarna norr om detta område närmar vi oss sextio par labbar. De här nordliga labbarna fördelar sig enligt följande: Tre par på Valsörarna enligt *Årsrapporten 1983*. Om det har skett en förändring i antalet labbpar på Valsörarna kan man närmast räkna med en ökning av paren, så siffran tre för Valsörarna får ses som en minimisiffra.

För Replot fjärdens del och Utgrynnan meddelar Anders Isaksson i brev 3.9.-85 tillsammans fyra par labbar 1985, och Roger Blomqvist fyra par från Larsmo-Jakobstad-Nykarleby skärgårdar i en labbrapport från den 11 november 1985.

Inalles gör det här femtioen kända labbpar från Karleby i norr till Sideby i söder. Inventeringen för hela området är inte fullständig varför alla labbpar med säkerhet inte finns registrerade här. En uppskattning av antalet labbpar för området Karleby-Sideby ger sextio par, vilket får anses som en ganska hög siffra.

Torsten Stjernberg (1983) anger i Suomen Lintuatlas en siffra på ca. trettio labbpar i Kvarken i början av 1970-talet och ca. 225 par för hela landet. Olavi Hildén (1984) anger den nuvarande labbstammen till högst 250 i Finland.

En eller två ungar?

Nu frågar sig säkert en och annan, hur många labbpar som hade ungar sommaren 1985 och om det fanns en eller två ungar per par. Det här är givetvis en viktig fråga rent ekologiskt sett. Antalet ungar och speciellt då flygga ungar avgör givetvis labbens framtid i både negativ och positiv bemärkelse. Tyvärr kan jag inte redovisa några heltäckande siffror från inventeringen då endast en del av paren kontrollerades med tanke på ungar.

Men för Norrskärs och Rönnskärs femton labbpar är siffrorna klara: nio par hade ungar, fem par hade antagligen ungar att döma av föräldrafågelnas beteende, medan endast ett par med säkerhet var utan ungar. Av de nio paren med ungar hade endast ett par två ungar, medan de övriga åtta hade en unge. Nu kan den här sista siffran vara nog så missvisande, med tanke på att ungarna är svårfunna och brukar ligga långt ifrån varandra. Att söka efter den andra eventuella ungen hur länge som helst under dylika inventeringar är inte försvarbart, ty fåglans häckningsro och trivsel går så klart i första hand!

Observationer under tidigare år av antalet flygga ungar per labbpar och lyckad häckning visar dock, att ca. hälften av paren har två flygga ungar medan den andra hälften har en unge. Dessutom ser de flesta paren ut att lyckas med sin häckning varje år, så det ser ljusst ut även i fortsättningen för labben inom OA:s område.

Hur många labbpar området kan härbärgera är sedann en mycket intressant fråga. Kanske åttio eller allra högst etthundra par? Ja, det får framtida inventeringar utvisa.

Antalet labbpar sommaren 1985 i området Norrskär-Sideby

Norrskär	5 par
Rönnskär	10 par
Bergö	10 par
Molpe	5 par
Korsnäs	2 par
Norrnäs	1 par
Nämpnäs	3 par
Kristinestad	4 par
	<hr/>
	40 par

Litteratur:

- Hildén O. (huvudredaktör) 1984: Suomen eläimet 2. — Helsinki.
Hyttiä, K., Kellomäki, E.&Koistinen, J. (redaktörer) 1983: Suomen Lintuatlas. — Helsinki.
Taxell, C.G. m.fl. 1984: Valsörarnas fågelstation. Årsrapport 1983. — OA-Natur 1:18-38.
Vuolanto, S. 1973: Norrskärin saariryhmän rauhoittamisesta luonnonsuojalualueeksi. — P.M. 6 s.